

JE MOET URBAN NIET DOODKNUFFELEN

HET SUCCES VAN URBAN CULTURE IN EINDHOVEN

VEERLE CORSTENS

Eindhoven zet in op drie speerpunten: design, technologie en *urban culture*. Skateboarders en breakdancers kregen de ruimte in de stad. Met resultaat: inmiddels verdedigen internationale toppers de eer van Eindhoven. De sterke doe-het-zelfmentaliteit van de Eindhovenaren en een gemeente die urban culture in een vroeg stadium wist te waarderen én vrij te laten, bleek een recept voor een bloeiende scene met het bijbehorende talent.

Volgens sommigen is de term urban culture een verzamelnaam bedacht door beleidsmakers, anderen zien een overduidelijke samenhang in de binnenstedelijke sport en cultuur. Enkele jaren geleden bestond freerunnen nog niet, nu is het toegevoegd aan het rijtje hiphop, breakdance, BMX, rap en graffiti. Wat urban culture precies is, is kortom nogal eens aan verandering onderhevig. Het is in elk geval meer dan een hobby. Een lifestyle is een betere omschrijving; anders dan bij een voetbalclub of toneelvereniging zijn er weinig vaste tijden of afspraken. De stad is het canvas en dat doe je 24/7. Dat maakt de *scene* tot een hechte club waarin de ervaren beoefenaars de jonge talenten vooruithelpen en iedereen van elkaar leert onder het motto: *Each one, teach one*.

CULTUUR ÉN SPORT

Die bottom-up structuur in stand houden is belangrijk volgens Josine Frankhuizen, beleidsmedewerkster bij de stichting Cultuur Eindhoven. 'Je kunt niet vanuit beleid bepalen dat hier een bloeiende urban scene komt, die is er al. Wij kunnen alleen de voorwaarden scheppen. Inmiddels is het voor ons zó'n belangrijk punt dat we de coöperatieve vereniging Emoves in de basisinfrastructuur hebben zitten, zodat de scene de komende jaren verzekerd is van subsidie.' Dat betekent ook dat Frankhuizen een aanspreekpunt is en contacten heeft met zowel haar eigen afdeling Cultuur als met Ruimtelijke Ordening en het Sociaal Domein en Sport. Want ergens daartussenin ligt urban culture. Of zoals B-Boy Niek Traa het omschrijft: 'Voor breaken heb je de creativiteit nodig van een kunstenaar en de mentaliteit van een topsporter.'

Traa is een van die Eindhovense talenten die het tot professional heeft geschopt. Hij begon in een achterafstudiotje te oefenen en doet inmiddels battles en optredens over de hele wereld. 'Als ik het goed wil doen, moet ik zes uur per dag trainen, en tijdens battles worden we beoordeeld door een jury, in die zin is het een sport. Maar breaken is ook heel muzikaal en artisticeit zorgt voor bonuspunten bij de jury.'

De combinatie van sport en cultuur zorgde weleens voor kopzorgen bij de ambtenaren, volgens Frankhuizen: 'Verschillende initiatieven klopten aan bij de gemeente; zowel een wijkcentrum dat een studio wilde voor rappers, breakdancers die een ruimte zochten als het nieuwe skatepark. De urban culture bleek overkoepelend en domein-overstijgend. Mariett Mittendorff, in de jaren 2002 tot 2008 wethouder van Jeugd en Gezin, erkende dat urban culture een samenhangend geheel was en zij wees daarom één aanspreekpunt aan.' De spelers in deze scene zijn blij dat de gemeente flexibel is in haar benadering van urban culture. En Frankhuizen is blij dat de gemeente op die manier een groep jongeren kan bereiken die zich niet aangesproken voelt via de voetbalclub, sport-school of traditionele muzieklessen. 'Het is een ongebonden, maar vrij grote doelgroep. Je bent niet lid van de skatevereniging, het is meer een levensstijl. De jongeren die zich niet bij het traditionele vrijetijdsaanbod thuis voelen, willen we ook iets aanbieden.'

ALS SKATEBOARDER DE STAD LEZEN

Ton van Gool, die momenteel bij VPRO Medialab werkt, is degene die in 2001 aan de wieg stond van de Skate Bowl. Dit skatewalhalla van Eindhoven is nog steeds het middelpunt van Strijp-S, het oude Philips-terrein. In zijn vorige functie als directeur van poppodium de Effenaar zag hij hoe hiphop vanuit de Verenigde Staten kwam overwa-

ALLES WAT VOOR EEN
FIETSER EEN OBSTAKEL
IS, IS VOOR EEN
SKATEBOARDER EEN
UITDAGING

ien. Hij zag overeenkomsten met de punktijd waarin hij zelf was opgegroeid: 'Dat gaat volgens mij allebei over de *do it yourself*-mentaliteit. Je kunt alles zelf organiseren en hoeft niet heel erg goed te zijn om toch veel lol te hebben. Of je nu je eigen kleren wilt maken, muziek componeren, dansen of op muren spuiten; iedereen kan het gewoon doen en iedereen kan meedoen.' Met die eigenzinnigheid en energie wilde Van Gool iets doen toen hij bij kunstencentrum MU ging werken. Hij zag hoe skateboarders de stad gebruiken; volgens Van Gool lezen ze de stad heel anders. 'Alles wat voor een fietser een obstakel is, is voor een skateboarder een uitdaging. Omdat Eindhoven is gebombardeerd in de oorlog, zijn er veel non-plekken ontstaan en dat zijn juist de plekken waar skaters gebruik van maken.'

Iedereen die je spreekt over de urban geschiedenis van Eindhoven komt vroeg of laat terecht bij de Piazza, het plein bij het 18 Septemberplein naast de Bijenkorf. De zitjes die daar ooit stonden waren vroeger een skateboardparadijs; zodra de winkels dicht gingen om zes uur, namen de skaters het plein over. Nederlands beroemdste skater, Wieger van Wageningen, heeft op de Nike-sneakers die in zijn naam gemaakt zijn, het Piazza-logo laten zetten.

Dat urban culture op is gekomen in Eindhoven, is volgens Van Gool logisch: 'Wij hebben geen 17e-eeuwse geschiedenis en bijbehorende traditionele musea, daardoor zijn we wat meer gefocust op het nieuwe en op de toekomst. We hebben geen stadsidentiteit waar we trots op zijn, vandaar dat we altijd openstonden voor andere invloeden. Bovendien kwamen er dankzij Philips altijd veel expats in de stad, die hiphop, punk en house meenamen naar de lichtstad.'

Van Gool wilde bij kunstencentrum MU aan de slag met kunst, design en populaire jongerencultuur. Dus besloot hij om samen met skateboarders en studenten van de Technische Universiteit Eindhoven als kunstproject een ultieme skatebowl te bouwen, een golvende bak waarin je als skater de vetste trucs en stunts kunt oefenen. Dat was zo goed gelukt dat deze wel in gebruik genomen móest worden. Met dit bouwwerk van 23 bij 19 meter konden ze meteen terecht in een oude vliegtuighangar. Ook hier rees weer de vraag: moet het beheer van dit skatepark onder welzijnswerk vallen of bij sportzaken ondergebracht worden? Uiteindelijk werd besloten tot een derde optie: het park voor één gulden verkopen aan de skaters die het zelf moesten beheren. De *do it yourself*-mentaliteit deed de rest. Inmiddels staat de skatebowl samen met een BMX-park in Area 51 op Strijp-S. Naast de skates en BMX-fiets worden hier even vaak de hamer en boormachine ter hand genomen, om vernieuwingen aan te brengen in het park. Een warme en droge ruimte is het enige wat de skaters en BMX'ers nodig hebben, de rest regelen ze graag zelf.

FIETSKRUISPUNT ALS OPEN AIR KUNSTGALERIE

Voor een gemeente is het de kunst om de scene zelf haar werk te laten doen en het toch enigszins te reguleren. Een goed voorbeeld daarvan is de Berenkuil, een fietskruispunt dat al jarenlang werd beschilderd met streetart. Omdat het te mooi was om weg te halen, werd de graffiti hier sinds 2000 gedoogd. Inmiddels is er op die plek zelfs een jaarlijks terugkerend festival waar internationale *street artists* op af komen. Zo blijven

de kunstwerken een jaar lang te bezichtigen. Geen hoogdravend museum, maar wel een buitengalerie die inmiddels in VVV-boekjes staat. Nu de kunstenaars niet meer hoeven te rennen voor de politie, hebben ze ook meer tijd om er iets moois van te maken. Zoals Van Gool het omschrijft: 'Het is gegroeid van een idee om de schoonmaakploegen werk uit handen te nemen tot iets wat graffiti-artiesten over de hele wereld kennen. Het past bij Eindhoven, wij hebben geen historisch museum noch klassieke collecties; wij hebben de Berenkuil.'

Ook in andere delen van de stad hoort streetart nu in het straatbeeld; bouwbedrijven vragen de gemeente zelfs om een schildering die de schuttingen rond bouwplaatsen kunnen opvrolijken. Een persoon die dit vanuit de gemeente coördineert, zoals Frankhuizen, is dan van groot belang naast een spin in het web van urban artists. Dat laatste is Angelo Martinus, die ooit begon als welzijnswerker in de wijk en studiootjes regelde waar jongens raps konden opnemen. 'Zeker met de opkomst van Nederlandstalige hip-hop begonnen de jongeren te experimenteren met rappen. En dat waren eerst meestal teksten over je moeder, die kutwijk hier of fuck dit of dat. Maar mensen waren wel aan het rijmen, je zag jongens in het centrum met pen en papier in de weer die normaal gesproken niet echt getriggerd zouden worden voor een dichtavond. Langzaamaan begonnen de raps zich te verdiepen en werden ze een uitlaatklep. Jongens begonnen in hun raps te vertellen waar ze tegenaan liepen en wat de problemen waren. Ze daagden elkaar op een ritmische en poëtische manier uit in plaats van door grof taalgebruik of vechtpartijen.'

MUZIEKEVENEMENTEN
EN STREETARTFESTIVALS
DIE LANGZAAMAAN
STEEDS GROTER WORDEN,
ZIJN ALLEMAAL DOOR
DE SCENE ZELF
GEORGANISEERD.

Martinus wist ook de breakdancers aan zich te binden: 'Als ik nou een laminaatvloer betaal, komen jullie dan hier trainen? Jullie kunnen dag en nacht terecht, het enige wat ik vraag is dat jullie workshops geven aan jongere kids uit de wijk.' HipHopLabo40 in jongerenhuis Dynamo werd een ontwikkelingsplek in piramidevorm. Je komt binnen als bezoeker, laat weten dat je misschien wel ergens bij wilt helpen en staat vervolgens een biertje te tappen. De volgende stap is dat je je aansluit bij een bestuursgroep om vrijwilligers aan te sporen of workshops te organiseren. Muziekevenementen en streetartfestivals die langzaamaan steeds groter worden, zijn allemaal door de scene zelf georganiseerd. In het puntje van de piramide zitten de toptalenten die beroepsmatig aan de slag kunnen.

NIET MEER ALLEEN PETJES EN RUGZAKKEN

Martinus vertelt dat hij druk bezig was met de vraag welk etiket hij op subsidieaanvragen moest plakken. 'Het was mijn taak om de gemeente ervan te overtuigen dat dit de cultuur van de toekomst zou kunnen zijn. Rap is misschien geen vioolles, maar die jongen die tot midden in de nacht beats maakt, is wel degelijk muzikant. En een rapper wordt misschien door de meesten niet gezien als dichter, maar hij is heel inventief met woorden bezig. Nu zien we inmiddels dat de gemeente 180 graden gedraaid is en dat streetart gewoon bij het beeld van de stad hoort. Dat het geaccepteerd wordt en dat de stad zelfs trots is op de breakers, BMX'ers en skaters. Maar je hebt wel iemand zoals ik nodig die de saaie gesprekken met gemeentes aangaat en die bij de bijeenkomsten van fondsen wil zitten. Klassiekere vormen van cultuur kennen de weg naar de fondsen al veel beter. Ik ben erachter gekomen dat je veel verder komt, als je breakdance bijvoor-

beeld improvisatiedans noemt. Met resultaat: inmiddels worden we niet meer alleen als petjes en rugzakken gezien.'

Intussen leidt Martinus rond in Gebouw 52. Dit is een van de panden op Strijp-S waarin hij verder is gegaan met de gelijknamige stichting. Aan een lange gang zitten deuren die uitkomen op allemaal kleine studio's waar de blikjes Red Bull laten zien dat de creativiteit hier vaak 's nachts bloeit. De dansers en BMX'ers hebben juist een strak dagritme. Toch komt hun levensstijl overeen, weet Martinus: 'In deze scene volg je lessen die aan het eind van de middag misschien zijn afgelopen, maar je bent dan nog steeds een B-Boy. Hetzelfde geldt voor skaters, freerunners en BMX'ers; ook die zijn er dag en nacht mee bezig. Bij iemand die als voetballer bij Wilhelmina '02 traint en wedstrijden speelt, is de kans veel kleiner dat hij zich zó verbonden voelt bij de club dat hij ook naast de training iets voor de vereniging wil gaan doen.'

Gebouw 52 speelt volgens hem een grote rol: 'We willen hier niet alleen rap- en breakdancetalent een werkplek geven, maar ook de mensen die flyers maken, cameraman zijn of organisatorisch heel sterk zijn. Je hebt voor al onze activiteiten, voor jongeren en ook senioren, mensen nodig die goed zijn in begeleiden of een draaiboek in elkaar zetten. We plukken de pareltjes in de dans eruit en doen dat ook bij degenen die goed zijn in filmen of organiseren. Wij creëren de omgeving, zodat je bijvoorbeeld ook altijd een grafisch vormgever in huis hebt. Zo is het hele pand één grote kruisbestuiving.' In Gebouw 52 zit ook de Rugged Studio, de studiodancecrew van Niek Traa. Hij vindt een plek waar je altijd terecht kunt het grootste goed dat je de scene kunt geven. 'Een plek waar wij uren kunnen oefenen en waarvan iedereen ook weet dat je er terecht kunt om te leren. Zo komen talenten tot ontwikkeling. Dus petje af naar de gemeente dat zij ervoor zorgen dat wij kunnen doen wat wij willen in ons eigen gebouw.' Zo'n plek houdt ook mensen vast in de stad, zoals Traa: 'Als we hier niet alle ruimte kregen, was ik al lang verhuisd naar Londen of Los Angeles.'

OOK VEEL KINDEREN
VAN EXPATS DIE BIJ HET
EINDHOVENSE ASML
WERKEN, VINDEN DE
STAD AANTREKKELIJK
VANWEGE DE URBAN
SCENE.

VAN OVERLAST TOT VISITEKAARTJE

De gemeente ziet hoe een bloeiende urban scene niet alleen culturele armoede bestrijdt onder jongeren, maar ook nieuwe mensen naar de stad trekt. Talenten komen uit heel Nederland, maar ook uit België en Duitsland, omdat ze weten dat ze in Eindhoven veel kunnen leren. Ook veel kinderen van expats die bij het Eindhovense ASML werken, vinden de stad aantrekkelijk vanwege de urban scene. Volgens Van Gool kan urban culture de stad ook meer identiteit geven: 'In Eindhoven stond men over het algemeen niet zo achter de eigen stad, maar al die toptalenten in internationale wedstrijden maken je trots.' Het mes snijdt aan twee kanten, vindt hij. 'De gemeente Eindhoven heeft die urban culture heel hard nodig om een moderne stad te kunnen zijn en zich te onderscheiden van bijvoorbeeld Den Bosch. Aan de andere kant hebben de skaters Eindhoven ook nodig, want als je iets nieuws wilt beginnen komt dat steuntje in de rug heel goed uit. Daarom heeft de gemeente het skate- en BMX-park altijd ondersteund. Het gaat erom dat je voor een ruimte zorgt die mensen zelf kunnen gebruiken en die past bij wat ze willen doen, verder niet veel meer. Je moet urban niet doodknuffelen.'

Het moeilijkste is om te bedenken welke regelgeving je toepast, maar Van Gool heeft daar een duidelijke mening over: 'Je moet de stadswachters niet bij elke skateboarder

een proces-verbaal laten opmaken. Je moet veel dingen gewoon laten en dan zie je dat het best wel meevalt. Het Stadhuisplein bijvoorbeeld is helemaal glad, het loopt een beetje af en er zijn veel bankjes – een ideale plek voor skaters. Je kunt dan zorgen dat het Stadhuisplein altijd skatevrij is, zodat politici daar niet omheen hoeven lopen. Maar je kunt het ook zien als een visitekaartje en dan doe je er niets aan. Zij hebben zelf deze zone gekozen, dus laat het dan zo zijn.’

KRIJGERS IN POËTISCHE ZIN

Inmiddels is urban culture zo’n vanzelfsprekend onderdeel van de Eindhovense culturele scene dat het niet meer alleen straatcultuur is. Zo kan het gebeuren dat je aan de wieg stond van de urban scene in Eindhoven en vervolgens als *artist in residence* bij het Parktheater terecht komt, zoals Andre Grekhov. Volgens Grekhov zijn breakdancers ‘krijgers in poëtische zin’. Hij zegt: ‘In de battles zijn we bikkels, maar we dansen onze vetes in plaats van op de vuist te gaan.’ Zijn experimentele dans wordt niet alleen tijdens internationale battles bekroond, ook in de reguliere theaters krijgt hij inmiddels de handen op elkaar. De omarming van urban culture door de ‘hoge cultuur’ mag dan in strijd lijken met de anti-establishmenthouding van de straatcultuur, volgens Grekhov kan professionalisering nooit kwaad. ‘Je hebt infrastructuur nodig om talent te laten groeien. Als we niet die geldbedragen van de gemeente hadden gekregen, hadden we niet de evenementen kunnen opzetten die ons allemaal groot hebben gemaakt.’

Frankhuizen hoopt dat urban culture nog beter zichtbaar zal zijn in de stad en echt beklijft, zodat jongeren in studio’s en trainingsfaciliteiten terecht kunnen. ‘Je ziet groei van het aantal jongeren en van het niveau. Dat vind ik belangrijk, omdat urban culture de stad bruisend maakt en gedragen wordt als een vorm die echt past bij Eindhoven.’ Heeft zij tips voor gemeentes die het voorbeeld van Eindhoven willen volgen? ‘Wij hebben het geluk dat er al een urban bakermat ligt, je kunt urban culture niet vanuit beleid forceren. Top-down werken, gaat in deze scene absoluut niet op. Je moet van onderop veel laten ontstaan en zo langzamerhand steeds meer festivals, workshops en demonstraties op scholen stimuleren.’

GOUDEN C VOOR OLD SKOOL

Het Fonds voor Cultuurparticipatie was zo onder de indruk van het hiphoproject met ouderen *OLD SKOOL* dat de Eindhovense organisaties Mad Skills en Gebouw 52 de prijs Gouden C hebben gekregen. Dit betekent dat ze zich een jaar lang ‘het project dat je mee moet maken’ mogen noemen en daarnaast

1000 euro mogen besteden. Tijdens *OLD SKOOL* leren ouderen rappen, streetart maken en urban dansen. De jury was onder de indruk van het enthousiasme van zowel de jonge urban kunstenaars als de ouderen die oprecht geïnteresseerd bleken in cultuur van jongeren. Ze verdiepten zich in elkaars wereld en leerden van elkaar, en er ontstond zo’n bijzondere interactie dat de jury die wel moest belonen.

Een blauwdruk voor andere steden die ook een bloeiende urban culture zouden willen, is volgens Lawra Korfker van Cultuur Eindhoven dan ook niet goed mogelijk. Zij vindt het vooral belangrijk om creativiteit de ruimte te geven: 'We hebben geen skatehal laten maken, ze hebben het helemaal zelf gebouwd en doen nog steeds zelf het beheer. Ook met stickers houden we respect voor de makers. Dat is een typisch urban underground-ding, maar wordt natuurlijk vaak verboden. Wij hadden een wethouder die stickers als culturele uiting zag en vond dat dit moest kunnen. Achter op verkeersborden wordt dit nu oogluikend toegestaan. En wij merken: als we de makers de ruimte geven, houden zij ook rekening met wat écht niet kan, zoals stickers op elektriciteitshuisjes.' Maar het belangrijkste vindt zij dat er een urban scene aanwezig is in de stad. 'Misschien is het wel de lelijkheid van de stad die maakt dat Eindhovenaren zelf iets gaan maken', denkt zij. Of zoals rapper Fresku het omschreef: '90 procent van mijn tijd was ik aan het hangen. Omdat we niks te doen hadden, besloten we maar iets te bedenken.'

URBAN IS ANDERS, TOCH?

Onderzoekster Janny Donker bereist al jarenlang het urban landschap. In *Urban is anders, toch?* vergelijkt ze de nieuwkomer 'urban' met de vertrouwde kunsten en vraagt ze zich af waarom de twee niet

als sparring partners verder zouden kunnen gaan. Zij meent *the beginning of a beautiful friendship* te bespeuren tussen urban dans en theater. Haar boek is in 2016 verschenen bij De Boekfabriek in Schiedam en te bestellen via www.deboekfabriek.nl.